

Irodalmi Szemle.

Torda, Aranyosszék, Toroczko magyar népe.

Néprajzi tanulmány. Írta Dr. Jankó János. A magyar földrajzi társaság kiadása. Budapest, 1893. n. Sr. VII. 294. I—X. tábla.

Második kötete fekszik előttünk egy nagyfontosságú vállalatnak, mely a történelem és földrajz segédtudományaként Magyarország ethnographiáját írja le s melynek első kötetét „*Katotszeg magyar népe*“ cz. alatt dr. Jankó János ezelőtt alig egy esztendővel rendezte sajtó alá.

Szorgalmas ifjú tudósunk több tudós társulat és hatóság, köztük az „Erdélyi Múzeum-Egyesület“ áldozatkész támogatásával 10 hetet töltött 1892. nyarán különféle tanulmányozgatások között Torda regényes környékén; e tíz heti sok mindenre kiterjeszkedő kutatásnak gyümölcse az előttünk fekvő tekintélyes kötet. Csaknem 100 egyénnek köszöni meg az *Előszó* a lelkes közreműködést és alapos útbaigazítást. Ily nem mindennapi előjelekből ítélve, dr. Jankó mindenestre sok figyelemre méltót visz a tanúlságra vágyó olvasó-közönség elé és műve kétségen kívül sok érdekes megjegyezni valót tartalmaz.

A mű I-ső részét a tanulmányba fogott vidék „topographiai határelnevezései“ töltik be. Rövid és világos földrajzi tájékoztató után elég ügyesen, bár távolról sem kimerítően, csoportosítja Jankó Tordavidék felülrőlbb határneveit s azután nyelvészeti tanúlságot igyekszik levonni belőlük.

Teljesen igaza van abban, midőn kimondja, hogy „az ethnographiai kutatások egyik legfontosabb és legérdekesebb feladata a községek határneveinek összegyűjtése, azok népies és tudományos magyarázata“. Azt is jól tette, hogy a jelentését nem talált helyneveket külön is felsorolja. „Könnyen lehet, — teszi hozzá — hogy nyelvész vagy történettudós egyik vagy másik nevet talán első pillanatra meg tudja fejteti, köszönettel veszem s az ügynek tesz szolgálatot, ki egyes megfejtését velem is közölni szíves lesz.“

Ez egyenes felhívás bátorít fel minket arra, hogy a Jankótól megfejtetlen hagyott nevekhez hozzá szóljunk. Bár mi nem kutattuk heteken keresztül Erdély ez érdekes vidékét, hozzávető sejtéseinkkel a

dr. Jankó által felvállalt feladatot egy lépéssel talán közelebb viszzük a keresett megoldáshoz.

Mindenekelőtt az ismertetett helységek neveinek megfejtését adjuk, mit Jankó teljesen figyelmen kívül hagyott. *Kövend, Kercsed, Bágyon, Csegez, Szent-Mihályfalva, Kocsárd, Fel-Vincz, T.-Szt.-György* egytől-egyig személynévek. A helynevekben a helyiséget gyakran a *d* képző fejezi ki, mint könyvében Jankó Szarvas Gábortól idézi. Alkalmazva e szabályt: Küen vagy Kevin $+ d =$ Kövend, Kerese $+ d =$ Kercsed és Torda mellett Koppán $+ d$, Szín $+ d =$ Koppánd, Színd stb. Kocsárd : Gotthárd ; Vincz a Vinczéből van rövidítve. Bágyon, mint személynév, a régi oklevelekben elég gyakran előfordúl.

Mészkö mészhegyek aljában települt. *Várfalva* a régi Turdavár alatt, *Rákos* patak mellett, *Sínfalva* egyenes helyen (Singfalva), *Harasztos* bokrok közt (határnevei: Csere, Magyarós, Borzás, Hangásoldal stb.), *Toroczko* tarackos (vas-salak) helyen épült, nevét is valószínűleg innen nyerte.

A főhely *Torda* szintén személynév. Már a Névtelen Jegyző megemlékezik egy Turda nevű püspökről, a ki a serény Velek vitéz nemzetségéből származott. A mit Orbán B. ír, hogy a Tordán napjainkban is élő Turda-nemzetség a városalapítótól ered, az a mesék honába tartozik. Úgyszintén a Szamosközi észrevétele is, hogy Thorda német nevét (Thorenburg) onnan kapta volna, mert lakóinak nincsen annyi eszük, hogy a városuk körül heverő köveket, római váromladék maradványait, egymásra rakva, magoknak várat építsenek, alaptalan ráfogás, a minek minden igaz tordai ellenmond. Két vára is (olyan a milyen) volt Tordának ; mit csináltak volna a harmadikkal ?

A Jankó János által meg nem fejtett határnevek közül a következők: *Aggyad* (Atyha $+ d$), *Bagamér*, *Bódizsár*, *Bódog*, *Bodorhágó*, *Bogát*, *Csomor*, *Csorbarölgye*, *Czondrapál*, *Czicziridomb*, *Dénes Dezse* (Dezső), *Domokos*, *Duka*, *Fábiánbukk*, *Garadalja*, *Gór*, *Gyárfás*, *Gyöngyehegye*, *Harkányikő*, *Inkarölgye* (vesd össze: *Inakteluk*), *Irgany*, *Istók*, *Kádárdomb*, *Karácsonrölgye*, *Kardarölgye* (Garda ?), *Koczagecezi*, *Komporik*, *Liska*, *Marsa*, *Móricz*, *Pipásverme*, *Szemere*, *Sándormál*, *Sáraháza*, *Söksara* (Csóksára ?), *Sebestyén*, *Kis-Tódor*, *Vas-parlagja*, mind helynévek vagy személynévből alakultak, legtöbbször a tulajdonosról elnevezve. Érdekes ezek közül *Gyöngyehegye* Mészkon, mert Gyöngye (gyöngy) valószínűleg régi magyar női név. Bika-sára, Czondapál, Kocza-gecezi és Pipásverme a hajdani birtokosok gúnynevééről maradtak fenn. *Gyakor* is körülbelül tulajdonnév ; jelentése annyi mint : Hamari vagy Sebes, — mindkettő ma is élő családnév Tordán és Toroczkon.

Jankó többi ismeretlen nevei közül : *Asztalkő* és *Atalvető* jelentése már magából a névből világos. Szintúgy megkapható a Nyelvtörténeti Szótárban *Bakbencső* és *Bakmonyos* jelentése is, előbbi „bin-

csók«, utóbbi „mony“ vezérszó alatt. *Boglyas* vagy *Boglyás* jelentése mindkét alakban világos. *Bongor*: bokroshely, csalit; *Csergőkút*: csorgó-, forráskút; *Csillagnál*: csillagoldal; *Csomboskő*: csomóskő, fejeskő. *Csuma*: gonosz szellem; párja: *Ördögbércze*, *Ördögös*; de lehet e név „csumó“ is, kivált ha Jankó rosszul írta. (Vesd össze: *Kőcsunó* Csegezben.) *Czigla*: csigolya, veres fűz, tehát: fűzes; *Czibre*: czibere, étel neve; „*Ebrész*“ eprés; *Eger*: egres, égeres, hol egerfa terem; *Fiaszó*: nagyobb és kisebb tó egymással összekötve. *Fityhalom* szélzúgásról, *Fütyentő*, *Sikottyú* hasonlókép. *Hurkapatak*: hosszú patak? *Járdóvány*: Tordán egy szőlőfaj neve. *Jeges*: szőlőhegy, keletre néző oldallal, híves is, jég is gyakran veri. *Kabalás*: lovagnak való hely. (Vesd össze: *Kecskés*.) *Kamarás*: fiskusé volt? *Kebele*: bevölgelt szőlőhegy, horh, horhos. *Kép*: fészület volt ottan. *Keréksár*: hol deget lelhető. *Keringő*, *Kerülő-völgy*: görbe vagy félreeső. *Kócsos*: zárt, félrehely. *Korsókő* (korsóalakú bércz) *lába*: — alja. *Köbőkútja*: göboly, gulya itatója. „*Kőkötők*“: kő-köldök? *Laposkő*: nem gömbölyű kő. *Lapúgaskút*: lapulugas (levélszínes) kút, hihetőleg csalitos helyen. *Lóhus*: e vidéken a czékla tréfás magyar neve. *Mácsókő*: mászókő? „*Mérvölgy*“: mélyvölgy. *Mesterkopasza*: kopár hely, mihez a kántor tartott egykor just. *Morgó*: széljárta hely; vesd össze: *Böggőtér*. *Nagyfulomoidala*: nagyfa-lomboldala. *Nayyles*: lesre, vadászoknak alkalmas hely. *Nyáló*: nyárló, nyaraló, hová nyáron az ökröket hajtják. (Vesd össze: *Déllő*.) *Otócány*: gyümölcsös? *Pakulárhegy*: pásztorhegy. *Plucsintató*: lapos tó? *Püspökoldal*: kath. parochiáé? *Részvölgye*: réczvölgy? *Száldobos*: ez igen gyakori helynév, talán magasabb, meredekebb dombvidéket fejez ki, szál-dombos értelemben. *Két Szányal*: két szárnynyal? *Szardó láb*: Szardó nevű hegy alja. *Sandar*: (helyesebben Sandal) elforduló, irányt váltó hegyoldal; vesd össze: sandal, sandít a. m. oldalt néz. *Sima*: sík? *Ó-Tárca*: Oltárca; vesd össze: *Oltárvölgye*. *Turós*: taréjos. *Tyúkmonyos*: tojásos, tyúkok ott jártáról, vagy fehér kavicairól? *Végböcsök*: végbütyök. „*Videjhát*“: Vidaly nevű hegynek teteje.

A többi ismeretlen jelentésű név közül *Butura* (odvasfa), *Hodinis* (nyugvóhely), *Kreásza* oláh nevek. *Baranyát* kelta szónak tartják, marhalegelő értelemben. *Tanarok*: (helyesebben *Tanorok*) a székelyek közt közkeletű gazdasági műszó (kerített rét). *Ropótető*: tánczostető. *Porgolátkert*: porkoláb kert. *Járdánkút*: Jordánkút. *Képejes*: kép-helyes.

A Jankó följegyzette szók közül igen érdekes alkotásúak: *Csorgárka* (helyesebben *Csurgárka*), *Döng'határ*, *Harap'égés*, *Asz'torok*, *Vigyáz'domb*. A melléknévi igenév képzőjének e lekopása megérdemli a nyelvészek figyelmét, ha a feljegyzések nem tévedésen alapúlnak.

Mert meglepő, mily hiányos tájékozottságot tanúsít szerzőnk úgy a magyar nyelv, mint a 10 hétig kutatott Tordavidék topographiája

körül. Szerinte *tövis* csipkerózsa értelemben használatos e vidéken s s mégis *Csipkéstér* a vadrózsákról venné nevét (Vesd össze: *Csipkés vápjája*.) Szerinte *Dines pataka* dancs, doncs (piszkos) helyről folyik, pedig ez is, mint biztosan tudjuk, személynév. *Bongort* összetett szónak (Bong-Orr), *Mérnökdombot* népies elnevezésnek tartja. *Nyugó* (nyugvó) szerinte nyugat s *Déllő* (delelő): „délben is árnyas éjszakra néző hely.“ *Bórkút*: Borkút. *Markos* növény (talán *Murkos?*) *Koloskút* a szomszédos helységre mutat még Sínfalván is, pedig „kolos“ szláv szó lesz és völgyszorúlatot jelent. Vesd össze: Kolos, Kolozsvár. A Jankónál Tordán, Sínfalván felsorolt koloskútak fekvése megerősíti e feltevést, a példaképen felhozott két helységé szintén. *Feredő* Jankó szerint a fürdésre alkalmas *gyógyító* víz, a mi szent igaz lehet, de a bizonyítékul felmutatott *Kis-, Nagy- és Közép-Feredő* véletlenül szőlőhegyek, melyek a fürdőhelyül szolgáló *Bányára* néznek. Vesd össze: *Gyógyi bánya* — fürdőhely a XVII. sz.-ban A tordai fürdő neve is *Sós-Bánya*, s nem pedig *Sóbánya*.

Vízel dr. Jankó szerint a *Vízelv*, *Vízelő*, *Vízeleje* elcsonkúlt alakja; talán inkább *Vízelve*: vízen túl. (Vesd össze: *Hidelve*, *Havaselve* és a mi fő: *Havaselföld*.) Meglepő, hogy — *szél* (margo) végzetű nevek Aranyosszéken nincsenek, mondja Jankó, holott felsorolja Rétszélt a csegezi határnevek közt. — *Geszteg* a Székelykő tetejének elnevezése, írja Jankó. Lehet, hogy úgy hívják a lapos tetőt is a csegeziek, mint a Székelykőre Csegez felől dülő oldalt; de nem adja Jankó e név fölfejtését, mi nem más volna, mint: geszt (erdőszél) + *ek*. Vesd össze: rét + *ek* = réteg, kér + *ek* = kéreg. — *Hájagost* a hájagogyóról nevezik így, állítja Jankó; tökéletesen úgy van, a *hólyagos* (nagyszemű)ogyóról. *Lészásberek* kútján Lésza Markó nevű ember telepedett le. Lészásberek valóban a *lészáról* vette nevét, a *lészának* való fáról, de semmikép sem Lésza Markóról. „*Kölöstálló* helyén falu volt, azt mondják, hogy ott pénz van.“ E magyarázat nem mondja meg, hogy *Kölöstálló* egyszerűen: kölestarló. *Dobogó*, csalút a várfalvi várhoz, állítja Jankó. Igaz lehet, de Mészkon, Várfalván Kocsárdon s az ország számtalan helyén *dobogó*: hegy, középhegy. Harasztosan *Fejéroldal* a nép szerint hajdan egy fejedelmé volt, ki azt úgy művelte, a hogy ő akarta. Igenis, valamelyik főnemes családé volt, talán a Zeykeké. (Vesd össze a fejedelem szó középkori jelentésével.) *Szármányt* az öregek szerint Katalin nevű fejedelemasszony ajándékozta volna a szentmihályfalviaknak. Igenis, Brandenburgi Katalin, Bethlen Gábor özvegye. *Négydomb* egyik dombjában *ágyúba* rejtett pénz van; ez még a keresztes háborúból való. A keresztes háborúból nem lehet, mert Bouillon Gottfried még nem ágyúzott. — „Mondják, hogy a Brünben készült várfalvi harangot, mit az ősök hoztak magukkal (?), a kurucok a *Gát* alá rejtették.“ Kár volt ebben olyannyira kételkedni, mert az *ősök* valóban ott voltak Brün ostrománál s a Bethlen és Rákóczy idejében haza-

hordott morva harangok ma is szólnak a székely tornyokban; csak-hogy szavukat nem mindenki érti. Orbán *Kerékdombja* Jankó és a nép szerint sohasem létezett s ez a *Véglábesúpja* lesz Harasztoson; csodálatos, hogy két levéllel hátrább mégis csak így javítja ki a katonai térképet: *Kerékdomb*, feljegyzésem szerint: *Kerekdomb*, Harasztos helységben. E sajátzerű térkép javításáról még sok szót ejthetnénk, de az ügy érdekében még csak a következő, Jankó úr előtt ismeretlen adatokat soroljuk fel: *Vaskapu* két domb köze a tordai határ keleti részén. Eddig nyomultak előre, néphit szerint, a tatárok, s kakasszót nem hallva, a lakatlannak vélt földről visszatértek. *Kéményseprőlyukba* szorult be Kis János a múlt században. Megénekelte halhatatlan leoninusokban Gyöngyösi. *Labirintus*: valami kert lehetett ott a régi latinus világban. (Labyrinthus.) Bizonyítja ezt a tőszomszédjában levő *Vénhegy*. (Szőlőskert.) *Tordai hasadékról* ír könyvében Jankó a „dombozati viszonyokat jellemző főnevek“ közt. Akaratlanul is b e. Szabó Károlyunk jut eszünkbe, ki Jankó boldogúlt mesterének, Hunfalynak könyvére e találó szavakat jegyezte: „Tordai hasadék sok van, *Tordahasadéka* csak egy.“ A környék népe csak *Tordahasadék* név alatt ismeri.

A fennebb tárgyaltakkal szerzőnk munkája harmadfél íven keresztül foglalkozik. Csaknem oly érdekes a II-ik rész is, mely két íven „a népesség elemeit“ mutatja be. Jankó megösmarkedvén *K. Weress Sándor* „Torda őscsaládai“ cz könyvével, mérész feladatra vállalkozik. Összeveti e mű eredményeit ugyancsak Weress egyik hirlapi cikkével (*Kolozsvári Közlöny* 1885.), mely a volt Aranyosszék 1642-beli lustrális jegyzőkönyvét a mai idővel egybeveti s ezek alapján Tordavidék 300 éves családstatisztikáját akarja adni. S nagyon meg van elégedve fáradsága eredményével, mert, mint saját maga bevallja, most közreadott adatai sokkal nagyobb értékűek, mint Kalotaszeg hasonló irányú adatokból összehordott családstatisztikája.

Szíves jóakarattal intjük a szerzőt, hagyjon örökre fel minden családstatisztikával. Könyve nagy szorgalommal összeállított hatvanhét kisebb-nagyobb táblázatban az ösmerekes és ösmereetlen, helyesebben soha senkitől nem hallott családneveknek oly zavaros árját önti az olvasó közönség elé, melyből ember legyen, ki a „néprajzi“ tudomány valamely értékesebb gyöngyét kihalászsza. Nyíltan kimondjuk, ifjú tudósunk 10 heti szorgalmas tanulmány mellett sem birkózhatott meg oly feladattal, mely a siker fejében legalább is egy egész életet kíván. Sőt merjük állítani, a családstatisztika bármily ráfordított fáradsággal sem fog babért teremni törekvő ifjú tudósunk számára. Nem engedi ezt első sorban maga a fennen dícsért módszer, mely lehetőnek mutatja, hogy a *barabra-négerek* után rögtön Kalotaszeg és Torda törzsökös magyar népének leírásához lásson.

Összehasonlítván Jankó családtani adalékait a használt források-

kal, úgy találtuk, hogy nála Cziege (Csege) Czegére, Czieroő (Cserő) Czéreőre, Huszár báró Huszárbóra változik, hogy Gedelán nála Geleán, Konyárdi Komjárdi, Szalási Sálasi s hogy Dó, Kvintz, Trauzner, Orbák, Csekine, Senyé, Giki, Kopóczy, Nalóczi szem nem látta, fül nem hallotta pogány hangzású magyar nevekről beszél; némelyeket tetszése szerint kihagy, mint a XVII. századból a kétféle Berezki, 7-féle Balog, 5-féle Szabó, 6 féle Székely, 32-féle Nagy, Boldvai, Dézsi, Derzsi stb. családokat Tordáról; másból meg épen kettőt-hármat csinál, mint a jámbor Gegesi Subákból Gőgösit is, Subát is; a toroczkói Verne-sekből Dullót is, Jakabot is.

Legtörzsökösebb tordai családoként 13-at mutat fel, közöttök a Buzogány, Dániel, Détsei, Etédi, Henter, Vitéz nemzetségeket, kik Jankó szerint ma is élnek, holott rég kihaltak Tordán; s a Zalányi Tóth, Ó-Tordai Weress, Ó-Tordai Székely, Adoni Borbély, Abrudbányai Nagy, Tordai Nagy, Oláh, Pál, Korodi, Balogh, Blényesi stb. családokról, kik a XVII. sz. óta ma is szépen virágoznak, még csak szóval sem emlíkezik.

Hasonló alapossággal bánik el Aranyosszék családaival is, kik közül szerinte Agh, Fosztó, Iszlai, Jobbágy, Józan, Leopold, Haver, Suszter, Májai, Serester, Tesnádi csak Aranyosszéken s csak a jelen században szerepelnek, holott éltek s részint élnek mai napig Tordán is.

Ugyancsak ő a Mezei, Szőcs, Dénes, Nekkely, Osztrovits, Tétsi, Vinczi, Bagaméri stb. családokat Toroczkó völgyéből, a Dobos-családot Aranyosszékről már a XVIII. sz.-ban kihatalja, holott a jelen században is éltek s nagy részök most is él ugyanott.

Legélesebben rá világít szerző könnyed eljárására az a felötlő körülmény, hogy az előszóban köszönetet mond Asztalos Gábor, Pálfi János toroczkói lakosoknak s családi listáiban az Asztalosokat és Pálfiakat már a múlt században eltemeti. Ugyanő az 54. lap szerint használja Koronka toroczkói pap anyakönyvi följegyzéseit s a 62. lapon a K. családot csak Aranyosszéken szereplőknek állítja; az 59. lapon a Pécsi, 60 lapon a Belényesi családot kitorli Tordán az élők sorából, a 64—65. lapokon megint újra feltámasztja. Nem szólok ezek után arról a laikust megtévesztő tudós fogásról, hogy Jankó ur az egynevű családokat mind ugyanazon egy nemzetségnek is tartja. A Dániel-család egy a régi Dániellel, ha most örménynyé változott is át. A Zöld-család egy a székely Zöldekkel, ha megfüstölődött is képe s József főherceghez fohászkodik. A Kállayaknak mind egy volt az ősük, az Ábrahámok mind egy Jordán mellől szakadnak Tordára, Toroczkóra vagy Aranyosszékre. A Kisek, Nagyok, Barták, Balogok stb. mind ugyanazon egy vérágzatbeliek, ha száznál több családot is számlálnak Torda-Aranyosmegyében. Szóval gratulálnunk kell a földrajzi társaság bölcs óvatosságához, mely lehetővé tette, hogy Jankó fáradozásainak ered-

ményéről fogalmat alkossunk; de elkerülte a legújabb „vizsgálati módszer“ szerint készült teljes törzstáblázat kiadását, mely ívekre telt volna s mely Izrael 13 nemzetségeinek bámész álmétkodását is kiérdemelheti.

Összeházasodtak egymás közt az aranyosszékiek, ez az egyik igazság, mit Jankó úr 2 íven keresztül bizonyít; de az még sem jutna eszébe, hogy az összeházasodásnak a sajtósági székely birtokviszony volt az igazi oka. Befolyást gyakorolnak a szomszéd Tordára is az aranyosszékiek, állítja Jankó; de azt ismét elfeledi, hogy e befolyás egyfelől a tordai piac, másfelől a tordai gymnasium révén nyilvánult régebben. A Jankó úr által hangoztatott beköltözés inkább csak 1849. óta indult meg s szerzőnk éppen ezt az időt hagyja figyelmen kívül. Jellemző felfogására nézve, hogy több mint kétes adataival azt a kort kívánja jellemezni, mikor Torda, Aranyosszék és Toroczkó három különböző módon kiváltságolt testületként állott egymással szemben s az egyedüli összekötő kapocs, mint említettük, csak a vásár, vallás és az iskola lehetett közöttük.

A fennebbiekhöz még csak azt kell hozzáadnunk, hogy a toroczkai népáramlás irányáról sincs egészen tisztában Jankó. Nem tudja, hogy a kiköltözés a Marosvölgy felé éppen úgy foly, mint az Aranyosos mellékre s hogy Enyeden, Marosújvárt, Petrozsényben, Abrudbányán és Kolozsvárt éppen úgy találhatni őket, mint Tordán, a hol csakugyan lehetséges egy-két közös családot kimutatni.

Könyvének III-dik részében az „antropológiai adatokat“ közli Jankó. A barabra-négerék 1889-ben eszközölt mérése után most a tordaiakra került a sor; csakhogy míg az egyiptomi barabrák körülbelül mind egy gyárból kerültek ki, addig az aranyosmenti magyar a legkülönbözőbb nép-typusokhoz tartozik. Ugy hogy teljes készséggel aláírjuk dr. Jankó megnyugtató nyilatkozatát, mely szerint az ő méréseiből levonható tanúság az egész lakosság typusára való következtetésre csak annyiban alkalmas, mint a mily arányban áll a fölmért 83 egyén az Aranyosmellék 22,397 magyarjához. Egy hosszú táblázaton és teljes 17 lapon keresztül jutottunk el e fontos igazsághoz.

Könyvének további részében a népszokások leírásánál már sokkal gyakorlottabbnak látszik a szerző Megjegyzést ugyan itt is léptenyomon tehetnénk, de a véletlen botlásokat itt az olvasó is könnyen helyreigazíthatja. Szeretnők ugyan megkérdezni, hol fedezte fel a 100. lapon leírt tordai háztypust; de a hátrább talált valóban érdekes adatok feledtetik kíváncsiságunkat. Jankó leírja a tordai sóbányászatot saját tapasztalatai és a bánya-nagytól nyert hivatalos adatok nyomán. E hivatalos adatok, mint tudjuk éppen most kerültek felülvizsgálat alá. Leírja igen jól a toroczkaiak vasbányamívelését is. Egy kis bányaműszótárt is mellékel, mely értékes lehet; csak annyi megjegyezni valónk van az író nyelvérzékére, hogy ő két heti toroczkai időzése alatt sem hallotta meg, hogy a toroczkai vas tulajdonkép *ros*; a birgój vagy bergej: *bérge*; Toroczkó: *Turaczkó* s a toroczkai ember: *taraczkí* magyar.

A lakodalmaknak és kereszteleseknek lelkiismeretes gonddal járt utána Jankó s úgy véljük, kellő pontosan írta le.

A Szent-Mihály nap Jankó szerint az unitáriusok legfőbb ünnepe (bizonyosan Szentmihályfalván!), de a „Keresztény ünnepek“ rovata alatt e fő ünnepről mégis megfeledkezik. Keresztény ünnep J. szerint a *fonó* is, a *Vízkereszt* is, melyet azonban nem tartanak meg. Ámde *Nagypénteket* annál inkább megtartatja s még pedig filkőzés mellett, a mi újság lesz a vidéket ösmerő olvasónak.

Népköltési gyűjteményében annál kevesebb újság van. A közölt népmesék stílusa korántsem népies. Jankó nem sejtí, hogy a Bágyonban hallott *Béla kisasszony* aligha nem egyéb Jókai „Istenhegyi székely leánya“ népies plagiúmánál. Azt szintén nem tudja, hogy Brassai bácsi a toroczkai völgyben egy oly mesét talált, melyet Grimm is közzétett a toroczkaiak ős hazájából. Ifjú tudósunknak eisenerzi utazásából szeretünk volna erre nézve bővebb felvilágosítást hallani. Különben más-nemű eisenerzi tapasztalataival is adósa marad az olvasónak.

Még csak szerző magyár nyelvéről akarunk annyi megjegyzést tenni, hogy az törül metszett pesti stílus. Epen azért aranyosmelléki nyelvérzéknek merőben élvezhetetlen. Jankó szüntelen csak „az Aranyosszékről“, „a Kalotaszegről“ beszél s annyi der-die-das-t alkalmaz, hogy fele is sok volna. Gyakran a helyesírási jelekről feledkezik meg, gyakran oda nem tartozó mondatokat kever elbeszélései közé. Legmulatságosabb e tekintetben a 224—226. oldal. Itt van megírva szörnyű komolysággal a „Keresztény ünnepek“ sorában:

— „A nép vasárnap és a val'ásának (felekezetének) ünnepnapjain pihen s ilyenkor használja fel idejét arra, hogy elköltse ünnepi eledelét. (A fonóban) . . . más játék a pántlika mérés; itt van egy törvénybíró és egy esküdt. Most elítélnék egy leányt, hogy 10—15 sing pántlikát mérjen, arra a legény megfogja a leány kezét, kifeszítik az egyiket fel, a másikat le. (A leányt fel s a legényt? . . .) Sültet, káposztát, levest, süteményt, pánkót esznek-iszuak. — Új esztendő napján . . . az aranyos víz ismeretlen, mert itt ki-ki a saját kútjából iszik (Ez a megjegyzés nem tudni honnan és miért tévedt oda!) A legények *czifrásan* (csúfosan?) kísérik . . . A *muzsikusnak* minden 40 kr. után 15 kr. hűrpénz jár, a mi a *primásé*. (Hogy hol, melyik helyiségben, azt sem mondja meg) Aldozó csütörtököt megtartják, de nem ünneplik.“

A fennebbiekből igyekeztünk hű képet rajzolni dr. Jankó János újabb nagy művéről. A földrajzi társaságot arra kell buzdítanunk, hogy folytassa megkezdett igen fontos és nagy jövővel kecsegtető vállalatát. Azonban a biztos siker érdekében azt is figyelmébe ajánljuk, hogy a különféle hatósági támogatások megszerzésén kívül arra is törekedjék, hogy saját kiváló tehetségű ifjú írói a tiz heti tanulmányidő feldolgozására tízszer tíz heti munkát szenteljenek. Mert a „nonum prematur“ elve, ha nem csalódunk, még a néprajzi műveknél is mellőzhető.

KANYARÓ FERENCZ.